

Баніт О.В.

Україна, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України

ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДОРОСЛИМИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах соціально-економічного, технологічного, інформаційного, культурного прогресу базова (традиційна) освіта не здатна забезпечити людину необхідними знаннями, вміннями й навичками на все життя. Тому сучасна система освіти має спиратися на концепцію неперервної освіти, що передбачає навчання впродовж життя. Уміння навчатися протягом життя та самостійно актуалізувати (оновлювати) знання наразі виступає однією з головних вимог дорослої людини.

У цьому контексті стратегічного значення набуває освіта і навчання дорослих. Ключовою складовою освіти дорослих постає процес андрагогічної підготовки фахівців, здатних до надання освітніх послуг різним категоріям дорослого населення. Незважаючи на те, що дорослі навчалися споконвіку, проблема фахової підготовки андрагогів гостро постала на кінець минулого століття. Тому що суспільство перетворюється в суспільство знань, економіка – в економіку знань, організація в самоучинневу організацію. Тільки завдяки знанням можна бути конкурентоздатним нині, а взавтра це взагалі стане умовою виживання.

Метою нашого дослідження є виявлення етапів розвитку андрагогічної компетентності фахівців для роботи з дорослими в умовах неформальної освіти.

Передусім, доцільним вважаємо з'ясувати, як називають фахівців, які працюють з дорослими. Аналіз наукових джерел дозволяє виокремити такі основні дефініції: наставник, коуч, тренер, тьютор, фасилітатор, едукатор, андрагог тощо. Два останніх терміни є, на нашу думку, узагальнюючими по відношенню до попередніх. Причому, в зарубіжній практиці освіти дорослих більше зустрічається «едукатор», а на вітчизняних теренах все

частіше вживають «андрагог». З огляду на внесенням професії «андрагог» до Українського класифікатора професій надалі будемо послуговуватися саме цим терміном.

Наступним важливим питанням є поняття андрагогічної компетентності. Зауважимо, що це поняття досить нове в українському науковому полі, а отже, малодосліджене. Серед українських вчених, які приділяють цьому напряму велику увагу, можна відзначити Н. Ничкало, Л. Лук'янову, О. Аніщенко, О. Огієнко та ін. На основі їхніх досліджень можемо констатувати, що андрагогічна компетентність – це складне, багатогранне, міждисциплінарне поняття, що охоплює сучасні уявлення про дорослість як феномен, про місце й призначення людини в сучасному глобалізованому світі, про сучасний освітній простір, а також розуміння освітнього процесу як відкритої гнучкої інтегративної системи, що передбачає розвиток в освітньому процесі всіх сфер особистості: когнітивної, аксіологічної, креативної, емоційної та ін. – у тому числі власний особистісний і професійний розвиток [1, 3].

У результаті аналізу наукових джерел нами виокремлено 6 етапів формування й розвитку андрагогічної компетентності фахівців для освіти дорослих [2, с.73]. На першому етапі відбувається професійне самовизначення, тобто усвідомлений вибору професії з урахуванням своїх індивідуально-психологічних особливостей. Другий етап передбачає професійну підготовку, у процесі якої відбувається формування професійної спрямованості та системи професійних знань, умінь і навичок, набуття досвіду теоретичного і практичного вирішення різних проблем. Третій етап пов'язаний з входженням до професійної діяльності, адаптацією, освоєнням нової соціальної ролі, набуттям досвіду самостійної професійної діяльності. На цьому етапі формуються професійної позиції, відбувається інтеграція особистісних і професійних якостей. На четвертому етапі настає самоствердження особистості в професійній діяльності на основі рухливих інтегральних психологічних новоутворень, тобто перетворення умінь і навичок у відносно стійкі професійно значущі якості, що дозволяють кваліфіковано виконувати свої обов'язки. Фахівець починає відчувати себе професіоналом. Наступний, п'ятий етап спонукає

розвивати професійну майстерність – відбувається повна самореалізація. Шостий етап передбачає передачу знань іншим. На цьому етапі фахівець готовий ділитися своїм досвідом, створювати власні школи, команди, організовувати навчання у своїй галузі.

З огляду на обмежені можливості андрагогічної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації в умовах формальної освіти, фахівці, які працюють з дорослими, звертаються переважно до неформальної освіти, самоосвіти й саморозвитку. Як показує практика, для ефективної професійної діяльності передусім необхідні знання з основ педагогіки і психології, теорії, методики, технології роботи з дорослими, андрагогічного менеджменту (основ управління, етики та психології керівництва, культури мовлення і спілкування тощо), а також дослідницькі, організаторські, комунікативні вміння. Ці знання й уміння сприяють розвитку когнітивно-змістового компоненту андрагогічної компетентності. З метою отримання таких знань варто звернутися до наукових праць вчених у цій галузі, зокрема, напрацювань співробітників Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України [4].

Численні пропозиції провайдерів освітніх послуг дають змогу кожному вибрати потрібні йому тренінги й курси з розвитку інших компонентів андрагогічної компетентності, зокрема, мотиваційно-ціннісного (особистісні якості), рефлексивно-оцінного (комплекс психофізичних засобів саморегуляції і впливу, психотехнічні уміння, діагностика рівня володіння професією), операційно-діяльнісного (педагогічна техніка, культура мовлення, міміка, управління своєю психофізіологічною саморегуляцією, досвід використання інноваційних технологій навчання тощо). І, звичайно ж, найбільш цінним є власний досвід і його рефлексія. Загалом можна констатувати, що сучасні фахівці у процесі роботи з дорослою аудиторією розвивають свою андрагогічну компетентність за формулою «навчаючи вчимося».

Підсумовуючи, можемо зазначити, що у процесі формування й розвитку андрагогічної компетентності фахівець проходить 6 основних етапів: самовизначення, професійна підготовка, входження до професійної

діяльності, самоствердження в професії, розвиток професійної майстерності, передача досвіду учням. На перших трьох етапах важливо отримати фахові знання. Протягом наступних етапів ці знання перетворюються на професійні уміння й навички, що стають основою андрагогічної компетентності.

Використані джерела:

1. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. 108 с.
2. Василькова Т.А. Основы андрагогики. Москва: КНОРУС, 2009. 256 с.
3. Огієнко О. Андрагогічна компетентність педагога: традиції та інновації у зарубіжному досвіді. Освіта впродовж життя: вимоги час. Київ, 2012. С. 194-198.
4. Е-БІБЛІОТЕКА ІПООД. Офіційний сайт Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. URL: <http://ipood.com.ua/e-library/>